

Izvori

SKRAĆENICE

- AGMPG – Istorijski arhiv instituts „Maks Plank“, Berlin.
- AWS – Simpozijum o ratnoj veštini: „Od Visle do Odre: Sovjetske ofanzivne operacije“, Centar za kopneno ratovanje, Ratna škola Kopnene vojske SAD, 1986.
- BA-B – Savezni arhiv, Berlin.
- BA-MA – Savezni arhiv – Vojni arhiv, Frajburg.
- BLHA – Glavni državni arhiv Brandenburga, Potsdam.
- BZG-S – Biblioteka savremene istorija (Štercova zbirka), Štutgart.
- GARF – Državni arhiv Ruske Federacije, Moskva.
- HUA-CD – Arhiv Univerziteta „Humbolt“ (Odeljenje „Šarite“), Berlin.
- IfZ – Institut za savremenu istoriju, Minhen.
- IMT – Suđenja glavnim ratnim zločincima pred Međunarodnim vojnim sudom (Nirnberg).
- IVMV – *Istorija Drugog svetskog rata, 1939-1945*, tom X, Moskva, 1979.
- KA-FU – Ratni arhiv (Odeljenje Ministarstva inostranih poslova), Stokholm.

LA-B – Državni Arhiv – Berlin

MGFA – Biblioteka odeljenja za istraživanje oružanih snaga, Potsdam.

NA – Nacionalni arhiv II, Koledž Park, Merilend.

PRO – Služba za javne dokumente, Kju.

RGALI – Ruski državni arhiv književnosti i umetnosti, Moskva.

RGASPI – Ruski državni arhiv društveno-političke istorije, Moskva.*

RGVA – Ruski državni vojni arhiv, Moskva.

RGVA-SA** – „Posebni arhiv“ zarobljenih nemačkih dokumenata u RGVA

SHAT – Istorijski arhiv Kopnene vojske, Vensen.

TsAMO – Centralni arhiv Ministarstva odbrane, Podoljsk.

TsKhIDK – Centar za čuvanje i proučavanje zbirki istorijskih dokumenata, Moskva.

ViZh – *Vojnoistorijski časopis*.

VOV – *Veliki otadžbinski rat*, Moskva, 199, tom III i IV.

RAZGOVORI, DNEVNICI I NEOBJAVLJENI ZAPISI

Šalva Jakovljevič Abuladze (kapetan, Osmo gardijska armija); Gert Beker (berlinski civil, Šteglic); Rihard Bajer (spiker, Nemački državni radio); Nikolaj Mihailovič Beljajev (organizator Komso-mola, 150. streljačka divija, Peta udarna armija); Klaus Bezeler („Dojče Jungfolk“, Berlin); Ursula Bube, rođ. Egeling (studentkinja, Berlin); Hardi Bul (civil, Halbe); Anri Fene (komandan bataljona, SS divizija „Karlo Veliki“); Anatolij Pavlovič Fedosejev

* Bivši RTsKhIDNI (Ruski centar za čuvanje i proučavanje dokumenata iz savremene istorije).

** „Posebni arhiv“ zarobljenih nemačkih dokumenata čine 194.000 fascikli nacističke stranke, Rajhskancelarije, SS-a i Gestapoa koje je sovjetska Pedeset deveta armija pronašla u jednom zamku u Donjoj Saksoniji (vertovatno u Firstenštajnu blizu Valdenburga, a ne u Altornu kako se ponegde spominje).

(stručnjak za magnetron i elektroniku poslat u Berlin); Edeltraud Fliler (sekretarica, „Simens“); general-potpukovnik u penziji Bernd baron Frajtag fon Loringhofen (Vojni pomoćnik generala Krebsa u firerovom bunkeru); Vladimir Samojlovič Gal (kapetan, 7. odeljenje, štab Četrdeset sedme armije); Hansd-Ditrih Genšer (Vojnik, Dvanaesta armija); Elza Holcer (civil, Berlin); pukovnik u penziji Hubertus baron Fon Humbolt-Dahreden (Ia, štab Dvanaeste armije); Svetlana Pavlovna Kazakova (štab Prvog beloruskog fronta); pukovnik u penziji Volfram Kerc (kapetan, gardijski puk „Velika Nemačka“, 309. pešadijska divizija „Berlin“); general-major Ivan Frolovič Kločkov (poručnik, 150. streljačka divizija, Peta udarna armija); Ivan Varlamovič Koberidze (kapetan, artiljerija Prvog ukrajinskog fronta); Ivan Leontjevič Kovaljenko (vezista, štab Trećeg beloruskog fronta); Anatolij Kubasov (Treća gardijska tenkovska armija); R. V. Leon (Obaveštajna služba, pri štabu Devete armije SAD); Erika Levin (preživela iz Rozenštrase); general-major u penziji Rudolf Lindner (oficirski kandidat 1.241. puka divizije „Kurmark“); Lotav Leve (Hitlerjugend); Hans oskar baron Levenštajn de Vit (preživeli iz Rozenštrase); general Ulrich de Mejzer (pukovnik, Vrhovna komanda kopnene vojske); Georgij Malaškija (kapetan, 9. tenkovski korpus); general Anatolij Grigorjevič Mereško (kapetan, štab Osme gardijske armije); Rohus Miš (narednik, SS puk telesne straže u firerovom bunkeru); Gerda Peterson (sekretarica, *Lufthanza*, Nojkeln); pukovnik u penziji Ginter Rajhelm (načelnik štaba Dvanaeste armije); gđa Helga Recke (studentkinja, Berlin-Buh), Sergej Pavlovič Revin (podnarednik, Četvrta gardijska tenkovska armija); Jelena Rževska (Kogan) (prevoditeljka, odeljenje SMERŠ-a, Treća udarna armija); Aleksander Sonderson (kapetan, istražitelj ratnih zločina i pomoćnik britanskog ministra pravde tokom priprema za Nirnberški proces); Erih Šmitke (begunac od Folksšturma u Berlinu); Erhart Sevrin (civil); Šota Šurgaja (potporučnik, Šesnaesta vazduhoplovna armija); Wolfgang Štajnje (poručnik, 391. divizija, Dvanaesta armija); Šota Sulhanišvili (kapetan, Treća udarna armija); gđa Valtzraud Sismilh (učenica), gđa Marlena

fon Verner (civil, Vanze); Magda Viland (glumica); general u penziji Markus Volf (Ulbrichtova grupa); general u penziji Vust (poručnik, bataljon za obuku Luftvafea, 309. pešadijska divizija „Berlin“, Deveta armija).

Tri sagovornika tražili su da ostanu anonimni.

Napomene

PREDGOVOR

1. Šper, saslušanje, 22 maj, NA 740.0011 EW/5-145.
2. Vidi *Die Woche*, 8. februar 2001.
3. 9. novembar 1944, preštampano u *Volkssturm*, BLHA Pr. Br. Rep. 61A/363.
4. RGALI 1403/1/84, p. 1.

1. NOVA GODINA U BERLINU

1. Klemperer, II, 4. septembar 1944, str. 431.
2. Loewe, razgovor, 9. oktobar 2001.
3. Kardorff, str. 153.
4. Šmitke, razgovor, 15. juli 2000.
5. NA RG 338 B-338.
6. SHAT 7 P 128.
7. AWS, str. 86.
8. Guderian, str. 310-311 .
9. Below, str. 398.
10. *Ibid*, str. 399.
11. SHAT 7 P 128.
12. Oven, str. 198.
13. HUA-CD 2600 Charite Dir. 421-24/1 Bd x, str. 125.
14. IfZ MA 218, str.3.725-3.749.

2. „KUĆA OD KARATA“ NA VISLI

1. IVMV, str. 38.
2. SHAT 7 P 128.
3. Sajer, str. 382
4. TsAMO 233/2374/337, str. 64.
5. *Ibid.*
6. Frajtag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktobar 1999.
7. Guderian, str. 315.
8. General Šal, saslušanje, 20. februar 1946, 2e Bureau, SHAT 7 P 163.
9. Staljin Narimanu, 14. decembar 1944, NA RG334/ Entry 309/BOX 2-
10. RGVA 38680/1/3, str. 40.
11. Citirano u Senyavskaya, 2000, str. 174.
12. Сенявская, 1995, str. 111.
13. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 221.
14. RGALI 1710/3/47, str. 19.
15. VOV, III, str. 232, n. 8.
16. Posebno se zahvaljujem Normanu Dejvisu na dodatnim informacijama.
17. *Рокоссовский*, str. 297
18. Жуков, str. 174.
19. Beria, str. 130
20. Vidi Erickson, str. 177-179.
21. Colonel Liebisch, AWS, str. 617
22. TsAMO 233/2374/337, str. 70.
23. VOV, III, str. 236.
24. Konev, str. 5.
25. TsAMO 307/246791/2, str. 225-227.
26. TsAMO 307/ IS733/3, str. 37-38.
27. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 237-238 .
28. Bormanov dnevnik, GARF 9401/2/97, str. 32-48.
29. NA RG334/Entry 309/BOX 2.
30. ViZh 93, No. 6, str. 30-31.
31. NA RG334/Entry 309/BOX 2.
32. RGALI 1710/3/47, str. 14.
33. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 237-238.
34. Duffy, str. 103.
35. Humbolt, razgovor, 11. oktobar 1999.
36. *Ibid.*
37. GARF 9401/2/97, str. 32-48.

37. Guderian, str. 327.
39. Клочков, str. 28.
40. VOV, III, str. 240.
41. Grosman, *Красная Звезда*, 9 februar.

3. VATRA I MAČ I „PLEMENITI GNEV“

1. Iz rodoljubive pesme *Sveti rat*: „Ustaj, ogromna zemljo, ustaj na smrtni boj sa mračnom fašističkom vojskom, sa prokletom hordom. Neka bes plemeniti proključa poput talasa! Vodi se narodni rat, sveti rat!“
2. Ehrenburg, str. 100.
3. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/47, str. 14.
4. Ehrenburg, str. 100.
5. 16. januar, BA-B R55/793, str. 9.
6. *Красная Звезда*, 25. novembar 1944.
7. General Felzmann, XXVII Corps, NA RG338, D-281.
8. Walter Beier, Ramm, 1994,
9. Kershaw, 2000, str. 406.
10. Donhoff, str. 18.
11. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 22.
12. Kopelev, str. 10.
13. Tkačenko Beriji, GARF 9401/2/ 94, str. 87.
14. TsAMO 372/6570/76, citirano u *Сенявская*, 1995, str. 99.
15. Kopelev, str. 56.
16. TsAMO 372/6570/78, str. 199-203.
17. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 42.
18. Kopelev, str. 50.
19. Maljcev, razgovor, 29. oktobar 2001.
20. Werth, str. 964.
21. RGVA 32925/1/100, str. 58.
22. Bark and Gress, str. 33.
23. Life and Fate, str. 241.
24. Kon, str. 23.
25. Yuri Polyakov, citirano u Kon, str. 26.
26. Kovaljenko, razgovor, 21. septembar 1999.
27. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 22.
28. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 26.
29. Shcheglov, str. 299.
30. Vidi Solzhenitsyn, 2000, str. 125.
31. TsAMO 372/6570/76, str. 92-94.

32. TsAMO 372/6570/68, str. 12.
33. N. Reshetnikova, 9, februar, citirano u Сенявская, 2000, str. 180-181.
34. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17
35. Solzhenitsyn, 1983, str. 67.
36. Kopelev, str. 52
37. Krivenko Beriji, Leonid Reshin, „Товарищ Эренбург упрощает.“ *The Real Story of the Famous Pravda Article, Новое Время*, br. 8, 1994.
38. Citirano u Сенявская, 2000, str. 273.
39. Šikin Aleksandrovu, 28 January, RGA- SPI 17/125/320, str. 18.
40. Shcheglov, str. 289.
41. BA-B R55/ 616, str. 184.
42. KA-FU, EI: 18, tom 6.
43. GARF 9401/2/93, str. 343.
44. Merridale, str. 293.

4. VELIKA ZIMSKA OFANZIVA

1. General Blumentritt, NA RG 338B-338.
2. Sjerov Beriji, GARF 9401/2/93, str. 334.
3. Frajtag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktobar 1999.
4. KA-FU, EI: 18, tom 6.
5. HUA-CD 2600 Charite Dir. 421-24/1 Bd x, str. 114, 115.
6. NA RG338,B-627
7. SHAT 7 P 128, Direction Generale et Inspection des P.G. de l'Axe, Paris, 2 February.
8. NA RG338, B-627.
9. BA-B R55/995, str. 166.
10. Kee, str. 228-229.
11. Duffy, str. 45.
12. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 65.
13. Frajttag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktobar 1999.
14. Ключков, str. 31.
15. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/47, str.3.
16. Chuikov, str. 91.
17. Mešik Beriji, 27. januar, GARF 9401/2/92, str. 263.
18. Šikinov izveštaj, 9. februar, RGASPI 17/125/323, str. 1-4.
19. RGASPI 17/125/323, str. 73.
20. Krockow, str. 45.
21. Libussa von Oldershausen, citirano u *ibid*, str. 48-49.
22. 30. januar, BA-B R55/616, str. 158.

23. Gun, str. 237-238.
24. 29. januar, BA-BR55/616, str. 153.
25. 11. februar, BA-B RSS/616, str. 183.
26. 19. februar, BA-B R55/616, str. 211. Ovo uključuje Istočnu Prusku, 1,635 miliona, Dancig i Zapadnu Prusku, 480,000, Pomeraniju, 881,000; Varteland, 923,000, donju Šleziju, 2,955 miliona i gornju Šleziju, 745,000.
27. Menzel, str. 116.
28. Lovenštajn, razgovor, 14. juli 2000.
29. BA-B R55/916, str. 57.
30. BA-B R55/616, str. 155.
31. Senyavskaya, 2000, str. 225, n. 19.
32. BA-B R55/ 616, str. 157.
33. BA-B R55/ 616
34. 18. februar, BA-B R55/616, str. 208.
35. 10. mart, BA-B R55/616, str. 243.
36. Guderian, str. 397.
37. BA-MA MSgi/976.
38. BA-MA MSgi/976, str. 14.
39. BA-MA MSgi/976, str. 32.
40. Krockow, str. 51-54.

5. JURIŠ NA ODRU

1. Kardorff, str. 281.
2. Feuersenger, str. 206.
3. NA 740.0011 EW/4-2445
4. Vidi Rürup (ed.), 1997, str. 167-171.
5. Frajtag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktobar 1999.
6. Frajtag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktobar 1999. i Mezjer, 9. oktobar 1999.
7. Konev, str. 38-39.
8. Thorwald, 1950, str. 103.
9. KA-FU, EI: 18, tom 6 .
10. RGVA 32891/1/123, str.6.
11. Vidi Thorwald, 1950, str. 109-113.
12. TsAMO 233/2307/189, str. 78.
13. Жуков, IV, str. 194.
14. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/49
15. GARF 9401/2/93, str. 334.

16. RGALI 1710/3/51, str. 227.
17. RGALI 1710/3/51, str. 229.
18. 66 'Chuikov listens . . .', RGALI 1710/3/51, str. 230.
19. Mereško, razgovor, 10. novembar 1999.
20. Kločkov, razgovor, 25. juli 2000, i Клочков, стр. 34-35.
21. 8th Guards Army, TsAMO 345/5502/93, str. 412
22. RGALI 1710/3/51, str. 231.
23. BA-MA RH 19 XV/9b, str. 172.
24. BA-MA MSgi/976, str. 39.
25. BA-MA RH 19 XV/9b, str. 193.
26. BA-MA RH 19 XV/9b, str. 195.
27. BA-MA RH 19 XV/28, str. 1-4.
28. IfZ Fa 91/5, str. 1.253.
29. Petrov i Kobulov Beriji, 30. januar, GARF 9401/2/92, str. 283-288.
30. Le Tissier, *Zhukov on the Oder*, str. 35.
31. Walter Beier, Ramm, 1994, str. 165.
32. Oven, str. 229.
33. Obergefreiter Harald Arndt, citirano u Ramm, 1994, str. 268.
34. Baumgart, citirano u *ibid*, str. 61.
35. BA-MA 332, str. 656, 709-711.
36. BA-B R55/1305
37. BA-B R55/1305
38. Guderian, str. 411.
39. BA-B R55/916, str. 63.
40. BLHA Pr. Br. Rep. 61B/20
41. Kardorff, str. 291.
42. Bormanov dnevnik, GARF 9401/2/97, str. 32-48.
43. 10. februar, BA-B R55/616, str. 172

6. ISTOK I ZAPAD

1. Alanbrooke, str. 657
2. Gilbert, str. 1.187,
3. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 22.
4. Тегеран. Яалта. Потсдам. Сборник документов, Москва, 1970, str. 22, citiranop u Volkogonov, str. 489.
5. Vidi Erickson, str. 508.
6. Vidi Kershaw, 2000, str. 779.
7. Genšer, razgovor, 4. septembar 2000.
8. Eisenhower, str. 406-407.

9. Murphy, str. 233.
10. Deane, 25. decembar 1944, NA RG334/ Entry 309/B0X 2
11. Šikinov izveštaj, RGASPI17/125/323, str. 35-36.
12. VOV, iv, str. 180, n. 36.
13. Stanford-Tuck, Larry Forrester, *Fly for Your Life*, London, 1956.
14. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/47, str. 4.
15. Citirano u *Шиндель* (ed.), str. 125.
16. Agranjenkova zbirkaa, RGALI 2217/2/17
17. BA-MA MSgi/976, str. 32.
18. BA-MA MSgi/976, str. 35.
19. Mezjer, razgovor, 9. oktobar 1999.
20. Guderian, str. 412.
21. *Ibid*, str. 413-415.
22. Oberjäger R. Christoph, citirano u Ramm, 1994, str. 186.
23. GARF 9401/2/94, str. 159-165.
24. 27. februar, IfZ MA 485, str. 20.755.
25. Tkačenko Beriji, 28. februar, GARF 9401/2/ 93, str. 324.
26. 10. mart, BA-B R55/616, str. 243.
27. Švernik Molotovu, GARF 9401/2/96, str. 255-261.
28. RGVA 32904/1/
29. SHAT 7 P 146
30. RGALI 1710/3/47, str. 25.

7. ČIŠĆENJE POZADINE

1. Abakumov Beriji, 15. februar, GARF 9401/2/93, str. 6-15.
2. RGVA 38680/1/3, str. 4.
3. Solzhenitsyn, 1974, str. 126.
4. Saslušanje Hansa Ratenhubera, *Военные архивы России*, No. 1, 1993, str. 355.
5. GARF 9401/2/93, str.15.
6. Staljin Tederu i Bulu, 15. januar, NA RG334/Entry 309/B0X 2.
7. 1. mart, GARF 9401/2/93, str. 255-259.
8. Berezhev, 1982, str. 364.
9. Kazakova, razgovor, 6. novembar 1999.
10. Жуков, IV, str. 183
11. RGVA 32925/ 1/100, стр. 143.
12. BA-B R55/822, стр. 5-8.
13. GARF 9401/2/94, стр. 61.
14. 30. mart, NA RG334/Entry 309/ Box 2p.

-
15. NA RG334/Entry 309/ Box 2.
 16. Volkov, deputy chief NKVD troops, 1st Belorussian Front, RGVA 32925/1/ 100, str. 205.
 17. Antonov Dinu, NA RG334/Entry 309/B0X 2
 18. RGVA 32891/ 1/123
 19. RGVA 32925/1/100, str. 80.
 20. RGVA 32925/1/297, str. 8.
 21. RGVA 38680/1/12, str. 114.
 22. 11. mart, GARF 9401/2/94
 23. RGVA 38680/1/12, str. 48.
 24. General-potpukovnik Jedunov, 13. februar, RGVA 32904/1/19, str. 99.
 25. RGVA 38686/1/21.
 26. 18. februar, 63rd Rifle Division NKVD, RGVA 38686/1/20, str. 49.
 27. RGVA 38680/1/4.
 28. RGVA 686/1/20, str. 31.
 29. RGVA 32904/1/19
 30. BA-B R55/1296
 31. 3rd Belorussian Front, RGVA 38680/1/3, str. 255.
 32. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 230.
 33. 83rd Frontier Guards Regiment, RGVA 38686/1/21, str. 45.
 34. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 31.
 35. RGVA 32925/1/100, str. 47.
 36. 10. mart, GARF 9401/2/93, str. 279.
 37. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 20.
 38. NA RG334/ Entry 309/B0X 2.
 39. RGVA 38680/1/3, str.104.
 40. GARF 9401/2/94, str. 88.
 41. RGVA 38686/ 1/26, str. 36.
 42. Сенявская, 2000, str. 184, n. 27.
 43. RGVA-SA 1382/1/62
 44. RGASPI 17/125/314.
 45. *Иноземцев* p. 204
 46. Citirano u Сенявская, 1995, str. 181.
 47. TsAMO 372/6570/76 i 372/6570/68
 48. Rževska, razgovor, 28. oktobar 2001.
 49. RGASPI 17/125/314, str. 40-45.
 51. Aleksandrovu, 20. februar, RGASPI 17/ 125/320, str. 36
 52. RGASPI 17/125/314

53. RGASPI 17/125/314, str. 33.
54. 7, mart, KA-FU, EI: 18, tom 6.
55. Solzhenitsyn, 1974, str. 240.
56. TsAMO 2/176495/378, str. 32-33.
57. VOV, iv, p. 158
58. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/47, str. 1.
59. RGVA 32904/1/ 19, str. 274-275.
59. 63rd Rifle Division NKVD, RGVA 38686/1/20.
60. Jevgenij Širinkin, 31 July, SHAT 7 P 128.
61. VOV, iv, str. 161.
62. RGASPI 17/125/310, str. 10.

8. POMERANIJA I MOSTOBRANI NA ODRI

1. Duffy, str. 187.
2. Colonel Morgunov, VOV, iii, str. 252.
3. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 230.
4. BA-MA MSg2/i283, i Fene, razbovor, 19. maj 1999.
5. BA-MA MSgi/976, str. 67.
6. Erickson, str. 522.
7. Krockow, str. 61.
8. Boldt, str. 81, s ispravkama Frajtaga fon Loringhofena, September 2001.
9. BA-B R55/616, str. 248.
10. Sajer, str. 541.
11. TsAMO 372/6570/68, str. 17-20.
12. RGALI 2217/2/17, str. 42.
13. RGALI 2217/2/ 17, str. 39.
14. Krockow, str. 99.
15. *Ibid*, str. 76.
16. *Ibid*, str. 114-115.
17. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 42.
18. Agranjenkova zbirka, RGALI 2217/2/17, str. 41.
19. TsAMO 233/2374/337, str. 158.
20. TsAMO 233/2374/337, str. 124.
21. 24 mart, IfZ MA 127/2, str. 13.025.
22. TsAMO 236/2675/339, str. 65.
23. TsAMO 236/2675/336, str. 60.
24. TsAMO 233/2374/194, str. 8.
25. TsAMO 233/2374/194, str. 9.
26. Citirano u Сенявская, 2000, str. 236, n. 52.

27. RGVA 32891/1/391, str. 345-346.
28. 21st Army political department, TsAMO 236/2675/339
29. BA-MA MSgi/976, str. 39.
30. BA-MA MSgi/976
31. 4. februar, GARF 9401/2/ 94, str. 163.
32. IfZ MA 325
33. IfZ Fa 600, str. 14.
34. 13. mart, IfZ MA 127/2, pp. 13.031-13.032.
35. BA-MA MSgi/976, str. 31.
36. KA-FU, EI: 18, tom 6.
37. *Ibid.*
38. 16. februar, KA-FU, EI: 18, tom 6.
39. SHAT 7 P 163
40. IfZ Fa 138, str. 15, 16.
41. BA-MA MSgi/976, str. 61.
42. BLHA Pr. Br. Rep. 61A/443
43. 21. februar, BLHA Pr. Br. Rep. 61A/38
- 44.. 14. mart, izveštaj dr Nojmanu, IfZ Fa 600, str. 14.
45. BLHA Pr. Br. Rep. 61A/16, Gauleitung Mark Brandenburg, 19. mart
46. Guderian, str. 420.
47. BA-MA MSgi 784, str. 2.
48. Schwarz, citirano u Gosztony, str. 92.
49. Kempka, citirano u *ibid*, str. 93.

9. CILJ: BERLIN

1. Жуков, IV, str. 215.
2. GARF 9401/2/93, str. 276.
3. Жуков, IV, str. 215.
4. *Ibid*, str. 218.
5. 14. oktobar 1944, NA RG334/Entry 309/BOX 2
6. Zaloga, str. 13-19.
7. Doktor Engel, razgovor, FU Archiv, 8. Oktobar 2001.
8. Citirano u TsAMO 233/2356/5804, str. 320-321.
9. Alanbrooke, str. 669.
10. Citirano u David Clay Large, 'Funeral in Berlin', str. 355, u Robert Cowley (ed.), *What If?*, New York, 1999.
11. NA RG334/Entry 309/ Box 3
12. 6. mart, Alanbrooke, str. 669.
13. NA RG 218 JCS Box 16

14. Eisenhower, str. 433.
15. 25. mart, Čerčilova zbirka 20/209, Gilbert, str. 1,264.
16. NA RG334/Entry 309/BOX 2, Antonovljeva prepiska
17. Eisenhower, str. 431.
18. *Ibid*, str. 401.
19. Ajzenhauer Maršalu, 30. mart, citirano u *ibid*, str. 438.
20. Жуков, IV, str. 223-226.
21. NA RG 334/Entry 309/BOX 2
22. Konev, str. 79.
23. Жуков, IV, str. 226.
24. VOV, iii, str. 267
25. *Ibid*, str. 269.
26. *Ibid*.

10. DVORSKA KLIKA I GENERALŠTAB

1. 16. mart, KA-FU, EI: 18, tom 6.
2. KA-FU, EI: 18, tom 6.
3. Guderian, str. 426.
4. BA-MA MSgi/976, str. 78.
5. Mezjer, razgovor, 9. oktobar 1999.
6. Guderian, str. 420.
7. Frajtag fon Loringfoven, razgovor, 4. oktobar 1999.
8. BA-MA MSgi/976, str. 99.
9. BA-MA MSgi/976, str. 107.
10. Frajtag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktobar 1999. Svedočanstva očevidaca o ovom sastanku razlikuju se u nekim pojedinostima; ovaj opis zasniva se uglavnom na iskazima Guderijana and Frajtaga fon Loringhofena.
11. Mezjer, razgovor, 9. oktobar 1999.
12. BA-MA MSgi/976, str. 70.
13. BA-MA MSgi/1207
14. Hajnricijeva zbirka, BA-MA MSg2/4231
15. Frajtag fon Loringfoven, razgovor, 4. oktobar 1999.
16. BA-MA MSgi/976, str. 75.
17. BA-MA MSgi/976, str. 62.
18. GARF 9401/2/97, str. 32-48.
19. IfZ MA 127/2, p. 13.024.
20. Vidi Gellately, str. 237-238.
21. IMT, XLI, str. 430-431.

22. Citirano u Sereny, str. 485-486.
23. Šper, saslušanje, 22. maj, NA 740.0011 EW/5-145
24. Sereny, str. 491.
25. Šper, saslušanje, 22. maj, NA 740.0011 EW/5-145
26. IfZ MA 127/2, str. 13.042-13.043
27. Šper, saslušanje, 22. maj, NA 740.0011 EW/5-145
28. BA-MA MSgi/976, str. 92.
29. BA-MA MSgi/976, str. 76.
30. BA-MA MSgi/976, str. 72.
31. IfZ MA 305
32. BA-MA MSgi/976, str. 116.
33. GARF 9401/2/97, str. 32-48.
34. 15. mart, BA-B, R55/1394, str. 195.
35. Tillery, citirano u Ramm, 1994, str. 27.
36. Gal, razgovor, 2. novembar 1999.
37. Citirano u Ramm, 1994, str. 27.
38. Tillery, citirano u *ibid*, str. 29.
39. Laudan, citirano u *ibid*, str. 52.
40. TsAMO 236/2675/339, str. 63.
41. *Ibid*.

11. PRIPREME ZA SMRTNI UDARAC

1. TsAMO 233/2374/194, str. 29.
2. Erickson, str. 476.
3. GARF 1914/1/1146, str.21.
4. Državni komitet za odbranu, Naredba br. 7942 ss od 29. marta, takođe GARF 8131/38/236, str. 34-35.
5. Merridale, str. 266.
6. Sulhanišvili, razgovor, 12. oktobar 2000.
7. TsAMO 233/2374/194, str. 11-13.
8. TsAMO 233/2374/93, str. 685.
9. TsAMO 233/2374/93, str. 700-701.
10. RGVA38686/1/20, str. 21.
11. 7. april, RGVA 32925/1/ 100, str. 174.
12. RGVA 36860/1/16
13. Сенявская, 2000, str. 236, n. 50.
14. RGVA 38686/1/20, str. 26.
15. Sulhanišvili, razgovor, 16. juni 2001.
16. Werth, str. 964, 965.

17. Jevgenij Širinkin, 31. juli, SHAT 7 P 128
18. Gal, razgovor, 2. novembar 1999.
19. TsAMO 236/2675/267, str. 67-68.
20. TsAMO 233/ 2374/194, str. 24.
21. Kazakova, razgovor, 6. novembar 1999.
22. Gal, razgovor, 2. novembar 1999.
23. KA-FU, EI: 18, tom 6.
24. RGVA 32891/1/384, str. 19.
25. Donovan ministru inostranih poslova, 1. april, NA 740.0011 EW/4-145
26. Šper, saslušanje, 22. maj, NA 740.0011 EW/5-145
27. Beljajev, razgovor, 29. juli. 2000.

12. U IŠČEKIVANJU NASRTAJA

1. Major Juhlin- Dannfel, 4. april, KA-FU, EI: 18, tom 6.
2. Izveštaj, 9. april, SHAT 7 P 102.
3. *Ibid.*
4. Staats- sekretar Dr Naumann, BA-MA RH19/ XV/9a, str. 94.
5. NA RG260 OMGUS, Stack 390 41/7/5-6 A2/S4
6. Anonymous, str. 126.
7. Kleine and Stimpel, str. 9.
8. Izveštaj, 2e Bureau, 21. april, SHAT 7 P 128.
9. Haider, NA RG338 Ms P-136
10. BA-MA MSgi/976.
11. Pukovnik u penziji Hans Refior, BA-MA MSgi/976.
12. *Ibid.*
13. *Ibid.*
14. NA RG338 Ms P-136.
15. BA-MA MSgi/976, str. 3.
16. RGVA-SA 1367/1/218.
17. BA-MA MSgi/976, str. 15.
18. *Ibid.*
19. Gebelsov govor, 20, februar, BA-B R55/916, str. 91.
20. Šmitke, razgovor, conversation, 15. juli 2000.
21. IfZ MA 485, str. 20.755.
22. KA-FU, EI: 18, tom 6.
23. Baumgart, citirano u Ramm, 1994, str. 65.
24. SHAT 7 P 102
25. BA-MA MSgi/ 976, str. 100.
26. Frohlich, str. 256.

27. BA-MA MSgi/976, str. 100. i BA-MA N53/ 76, str. 17.
28. Н. М: Раманичев, 'Из опыта перегруппировки армий при подготовке Берлинской операции', *ViZh, No. 8, 1979.*
29. Клочков, стр. 72.
30. 7. april, RGVA 38686/1/ 21P.40
31. RGVA 32891/1/ 120, str. 250.
32. RGVA 32925/1/100, str. 184.
33. Berija Staljinu, GARF 9401/2/95, str. 253-268.
34. 11. april, RGVA 32925/1/130, str. 240.
35. Citirano u *Шиндель* (ed.), str. 158-259.
36. TsAMO 233/2374/92, str. 331.
37. TsAMO 236/ 2675/440, str. 6-8.
38. TsAMO 233/2374/93, str. 652.
39. TsAMO 233/2374/93, str. 652.
40. TsAMO 233/2374/93, str. 695.
41. *Иноземцев*, str. 196.
42. RGVA 38680/1/3, str. 68.
43. *Иноземцев*, str. 196.
44. *Ibid*, str. 201.
45. Duffy, str. 291.
46. BA-MA RHig/XV/9a, str. 97.
47. BA-MA RHig/XV/9a, str. 207.
48. BA-MA RHig/XV/9a, str. 221.
49. Below, str. 409.
50. Sereny, str. 507.
51. BA-MA RHig/XV/9b, str. 34.
52. Сенявская, 2000, str. 275.

13. AMERIKANCI NA ELBI

1. Zarobljeno pismo, Vili Klajn kaplaru Hansu Gerlu, citirano u Эренбург, *Красная звезда*, 25. novembar 1944.
2. Paren, saslušanje, NA 740.0011 EW/4- 2445.
3. Boiling, citirano u Ryan, str. 229.
4. GARF 9401/2/7, str. 32-48.
5. Izveštaja kapetana Kloda Merija, 28. april, SHAT 8 P 22.
6. Izveštaj, 8. mart, NA 740.0011 EW/3- 845.
7. SHAT 8 P 27
8. Elliott, str. 121, 125, 143.
9. Razgovor s anonimnim sagovornikom, 30. decembar 2000.
10. Elliott, str. 12.

11. *Красная звезда*, 11. april, str. 3.
12. NA 740.0011 EW/4-1345.
13. NA 740.0011 EW/3-2745.
14. NA 740.0011 EW/4-2345.
15. Izveštaj, 10. april, SHAT 7 P 102.
16. Kardorff, str. 306.
17. *Красная звезда*, 11. april, str. 3.
18. Vidi Leonid Reshin, „Товарищ Эренбург упрощает.“ *The Real Story of the Famous Pravda Article*, *Новое Время*, br. 8, 1994.
19. Ehrenburg, str. 176, 177.
20. Leonid Reshin, „Товарищ Эренбург упрощает.“ *The Real Story of the Famous Pravda Article*, *Новое Время*, br. 8, 1994.
21. Abakumov Staljinu, 29. mart, citirano u Reshin, *Новое Время*, br. 8, 1994.
22. TsAMO 233/2374/92, str. 360-361.
23. Союз ветеранов журналистики, str. 447.
24. GARF 9401/2/95, str. 31-35, i Sjerov Beriji, 19. april, GARF 9401/2/95, str. 91.
25. GARF 1914/1/1146
26. Andrzej Rey, citirano u Gerhard Gnauck in 'Wie die Horden Dschingis Khans', *Die Welt*, 8. maj 2001, str. 31.
27. Saslušanje, general Fon Oriola, 13 korpus, 2e Bureau, 21. april, SHAT 7P 128.
28. Rajhelm, razgovor, 5. oktobar 1999.
29. Neobjavljeni rukopis, Peter Retih, komandant bataljona, divizija „Šarnhorst“, Dvanaesta armija, Rajheltova zbirka.
30. Rajhelm, razgovor, 5. oktobar 1999, i Humbolt, razgovor, 11. oktobar 1999.
31. SHAEF, dnevni izveštaj o savezničkim operacijama, SHAT 8 P 19.
32. Eisenhower, str. 43.
33. Mezjer, razgovor, 9. oktobar 1999.
34. Citirano u Ryan, str. 261.
35. Trevor-Roper, str. 89-90.
36. BA-MA RHig/XV/9b, str. 34.
37. Leve, razgovor, 9. oktobar 2001.
38. Kardorff, str. 306-307.

14. UOČI BITKE

1. *Советская военная энциклопедия*, том I, Москва, 1990, str. 383.
2. VOV, iii, str. 272.

3. В. Макаревский, '17-я моторинженерная бригада в Берлинской операции', *ViZh*, No. 4, April 1976.
4. TsAMO 236/2675/440, str. 76.
5. TsAMO 233/2374/92. Str. 240.
6. TsAMO 236/2675/440, str. 192.
7. RGVA 32891/1/160
8. RGVA 32891/1/160, str. 232.
9. TsAMO 233/2374/93, str. 454.
10. TsAMO 233/2374/92, str. 314.
11. BA-MA RH 19 XV/9b, str. 42.
12. Kerc, razgovor, 11. oktobar 1999.
13. TsAMO 236/2675/336, str.57.
14. TsAMO 233/2374/93, str. 411.
15. Vust, razgovor, 10. oktobar 1999.
16. IfZ MA 127/2, str. 12.949.
17. Всеволод Вишневский, RGALI 1038/1/1804
18. Vidi *Правда*, 25. april.
19. NA RG334/ Entry 309/B0X 2
20. Клочков, str. 72.
21. Sanitetski potporučník Abdul Aziz Babahanov, Союз ветеранов журналистики, str. 491.
22. Сенявская, 1995, str. 181.
23. TsAMO 233/2374/92, str. 314.
24. *Лирическое*, citirano u Сенявская, 1995, str. 101.
25. TsAMO 236/2675/440, str. 16.
26. Gal, razgovor, 2. novembar 1999.
27. Sulhanišvili, razgovor, 12. oktobar 2000.

15. ŽUKOV NA RAJTVAJNSKOJ OSMATRAČNICI

1. Mereško, razgovor, 10. novembar 1999.
2. Жуков, IV, str. 242-243.
3. Клочков, str. 73.
4. Ramm, 1994, str. 33.
5. Wagner, citirano u *ibid*, str. 200.
6. Kleine and Stimpel, str. 39.
7. Citirano u Ramm, 1994, str. 200.
8. Baumgart, citirano u *ibid*, str. 67.
9. SS Kriegsberichter Heinz Heering, BA-MA MSg2/3448, str. 6.
10. Obersturmführer Helmut Schwarz, citirano u Ramm, 1994, str. 170.

11. Жуков, IV, str. 244.
12. Pismo, Pjotr Mitrofanovič Sebeljev, 2. Inž. brig, 16. april, citirano u *Шиндель* (ed.), str. 160.
13. Sulhanišvili, razgovor, 12. oktobar 2000.
14. TsAMO 233/2374/92, str. 257-258.
15. Šreder, dnevnik, citirano u Ramm, 1994, str. 177.
16. Жуков, III, str. 245.
17. BA-MA RH19/XV/24, str. 36.
18. BA-MA MSgi/976, str. 17.
19. Boldt, str. 108-109.
20. Harald Arnt, citirano u Ramm, 1994, str. 270.
21. Sebeljev, *Шиндель* (ed.), str. 160.
22. Клочков, str. 73.
23. TsAMO 233/2374/92, str. 27-30.
24. TsAMO 233/2374/92, str. 31-32.
25. TsAMO 233/2374/92, str. 31.
26. Сенявская, 1995, str. 124.
27. Сенявская, 2000, str. 227.
28. BA-MA MSg2/1096.
29. VOV, iii, p. 270.
30. Жуков, IV, str. 247.
31. TsAMO 233/2374/194, str. 47-48.
32. TsAMO 233/2374/194, str. 32.
33. TsAMO 233/2374/194, str. 34.
34. Konev, str. 91.
35. TsAMO 233/2374/194, str. 35.
36. TsAMO 233/2374/194, str. 33.
37. TsAMO 236/2675/336, str. 6, 55-56.
38. TsAMO 233/2374/194, str. 50.
39. TsAMO TsGV/70500/2, str. 145-149, citirano u quoted Жуков, IV, str. 226-227.
40. NA RG334/Entry 309/BOX 2

16. ZELOV I ŠPREJA

1. Sulhanišvili, razgovor, 12. oktobar 2001.
2. Erickson, str. 569.
3. TsAMO 233/2374/92, str. 355.
4. Tillery, citirano u Ramm, 1994, str. 35.
5. BA-MA MSg2/1096, str. 4.

6. BA-MA MSg2/1096, str. 5.
7. RGVA 32925/1/130, str.259.
8. NA 740.0011 EW/4-2445.
9. BA-MA MSg2/4429, str. 1-44.
10. TsAMO 236/2675/149, str. 258.
11. TsAMO 233/2374/194, str. 56.
12. BA-MA RH19/XV/9b, str. 131.
13. BLHA Pr. Br. Rep. 61A/443
14. BA-MA RH 19 XV/9b, str. 62.
15. BA-MA RH19/XV/9, str. 264.
16. Kleine and Stimpel, str. 35.
17. *Der Angriff*, Nr. 92, 20 april.
18. Kleine and Stimpel, str. 35-36.
19. TsAMO 233/2374/92, str. 356.
20. BA-MA MSg1/976, str. 18.
21. Šper, saslušanje, 22. maj, NA 740.0011 EW/ 5-145
22. BA-MA MSg2/1096, str. 6.
23. Martin Klajnt, citirano u Ramm, 1994, str. 296.
24. *Ibid*, str. 96.
25. Vut, razgovor, 10. oktobar 1999.
26. BA- MA MSg2/3448, str. 6.
27. Zalborn gradonačelniku Vitersdorfa, BLHA Pr. Br. Rep. 61A/ 443
28. Жуков, IV, str. 224.

17. FIREROV POSLEDNJI ROĐENDAN

1. RGVA-SA 1355/4/11, str. 54
2. Kardorf, str. 307.
3. Šper, saslušanje, 22. maj, NA 740.0011 EW/ 5-145
4. GARF 9401/2/97, str. 32-48.
5. Traudl Junge, citirano u Sereny, str. 512.
6. Bormanov dnevnik, GARF 9401/ 2/97, str. 32-48.
7. Pismo od 19. aprila, citirano u Gun, str. 247.
8. Brandt paper, NA RG319/22/XE 23 11 00
9. Below, str. 407-408.
10. Pismo Herti Ostermajer, citirano u Gun, str. 252.
11. Petak, 20. april, anonimna, str. 9.
12. Жуков, IV, str. 250.
13. TsAMO 233/2307/193, str. 88.
14. TsAMO 236/2712/359, str.35.

15. TsAMO 132a/ 2642/38, str. 14-15.
16. Citirano u Erickson, str. 578.
17. BA-MA RH19/ XV/24, str. 119.
18. BA-MA MSgi/976, str. 8.
19. Citirano u Ramm, 1994, str. 96.
20. *Ibid*, str. 97.
21. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 240.
22. TsAMO 233/2374/92, str. 47.
23. Vut, razgovor, 10. oktobar 1999.
24. Клочков, str. 77.
25. TsAMO 233/2374/93, str. 722.
26. RGVA 32891/1/125, str. 289.
27. BA-MA MSgi/ 976, str. 20.
28. TsAMO 233/2374/93, str. 412.

18. BEKSTVO ZLATNIH FAZANA

1. BA-MA MSgi/976, str. 17.
2. 24. april, NA RG 260 OMGUS, Stack 390 41/7/5-6 A2/S4
3. Ginše, saslušanje, citirano u Bezymenski, str. 28-29.
4. TsAMO 233/2374/92, str. 255, i Жуков, IV, str. 258.
5. K. M. Simonov, Notebook No. 8, RGALI 1814/4/7
6. Жуков, IV, str. 255.
7. Anonimna, str. 13-16.
8. Kerc, razgovor, 10. oktobar 1999.
9. Retihov ratni dnevnik, Rajheltmova zbirka.
10. Lorenz, citirano u Ramm, 1994, str. 98.
11. Tillery, citirano u *ibid*, str. 40.
12. 21 april, TsAMO 233/2374/92, str. 359-360.
13. BA-MA MSgi/976, str. 143.
14. TsAMO 299/17055/4, str. 305.
15. Жуков, IV, str. 276.
16. TsAMO 233/2374/194, str. 66.
17. Valin, citirano u Ramm, 1994, str. 99.
18. A. Лучинский, 'На Берлин!', *ViZh*, No. 5, May 1965.
19. NA RG 338, P-136, str. 49.
20. TsAMO 233/2374/194, str. 78.
21. Rocolle, 1954, str. 87.
22. DRK- Sestra Rut Švarc, citirano u Ramm, 1994, str. 229.
23. RGVA 32925/1/130, str. 269.

24. RGVA 32925/1/130, str. 275.
25. Grosmanova zbirka, RGALI, 1710/3/51, str. 239.
26. Anonimna, str. 21.
27. Izvodi iz Jodlovih beleški, TsAMO 233/2356/5804, str. 201-203.
28. Mezjer, str. 106, i razgovor, 9. oktober 1999.
29. Citirano u Trevor-Roper, str. 65.
30. NA 740.0011 EW/3-2245
31. NA RG59 740.0011 EW/4-645
32. Frajtag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktober 1999.
33. Mezjer, razgovor, 9. oktober 1999.
34. Below, str. 411, i Traudl Junge, TV intervju
35. Pismo od 22. aprila, original kopiran u Gun, str. 176.

19. BOMBARDOVANI GRAD

1. Diary Uffz. Heinrich V, 23. April, BZG-S
2. Zhukov, iv, p. str. 255.
3. Anonimnu, str. 24.
4. Bajer, razgovor, 9. oktober 2001.
5. Kronika, str. 98-99.
6. Peterson, razgovor, 9. juli 2000.
7. NA 740.0011 EW/4-2445
8. TsAMO 233/2374/93, str. 413, 419.
9. TsAMO 233/2374/93, str. 414.
10. TsAMO 233/2374/93, str. 415.
11. Rajhelm, razgovor, 5. oktober 1999, i Humbolt, razgovor, 11. Oktobar 1999.
12. NA 740.0011 EW/4-1045
13. BA-MA MSgi/976, str. 28.
14. NA 740.0011 EW/4-2445
15. Humbolt, razgovor, 11. Oktobar 1999.
16. Rajhelmova zbirka, *Das Letzte Aufgebot*.
17. Genšer, razgovor, 4. septembar 2000.
18. Retihov dnevnik, Rajhelmova zbirka.
19. BA-MA MSgi/ 976, str. 22.
20. Refior, BA-MA MSgi/976, str. 24.
21. Willemer, 'The German Defense of Berlin', NA RG338, P136, str. 46.
22. NA 740.0011 EW/5-145
23. Šper, saslušanje, 22. maj, NA 740.0011 EW/5-145
24. Citirano u Trevor-Roper, str. 116.

25. Sereny, str. 532.
26. Gun, str. 253-254.

20. LAŽNE NADE

1. BA-MA MSg2/1283
2. Fene, razgovor, 4. juni 1999.
3. NA 740.0011 EW/5-145
4. Trevor-Roper, str. 103.
5. Levenštajn, razgovor, 14. juli 2000.
6. Konev, str. 150.
7. RGALI 1710/3/51, str. 239.
8. RGALI 1710/3/51, p. 240
9. NA RG218 JCS Box 15
10. Antonovljeva prepiska, NA RG334/Entry 309/B0X 2
11. TsAMO 233/2374/92, str. 53.
12. B. C. Антонов, *Последние дни войны*, ViZh, br. 7, juli 1987.
13. Ramm, 1994, str. 102.
14. RGALI 1710/3/51, str. 239.
15. DRK- sestra Rut Švarc, citirano u Ramm, 1994, str. 229.
16. BA-MA MSg2/1283, str. 11.
17. Frajtag fon Loringfoven, razgovor, 4. oktobar 1999, i Miš, razgovor, 8. juli 2000.
18. TsAMO 233/2374/92, str. 361.
19. TsAMO 233/2374/194, str. 78
20. TsAMO 233/2374/92, str. 362.
21. Sulhanišvili, razgovor, 12. oktobar 2000.
22. Glenn Gray, str. 66-67.
23. Naimark, str. 70.
24. *Ibid*, str. 83.
25. Šulženjok, TsAMO 233/ 2374/92, str. 333.
26. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 240.
27. BA-MA MSgi/976, str. 24.
28. Roman Burghart, citirano u Ramm, 1994, str. 104.
29. Wallin, citirano u *ibid*, str. 108.
30. BA-MA MSg2/1283
31. Wallin, citirano u Ramm, 1994, str. 103.
32. BA-MA N65/126
33. TsAMO 233/2356/5804, str. 201-203.
34. BA-MA N65/126, str. 165.

35. 25 april, Din Antonovu, NA RG334/Entry 309/B0X 2
36. NA RG59 740.0011 EW/5-1045
37. NA RG334/ Entry 309/B0X 6
38. Sjerov Staljinu preko Berije, 25. april, GARF 9401/ 2/95, str. 304-310.
39. Berija Staljinu, GARF 9401/2/95, str. 317-328.

21. BORBE U GRADU

1. Anonimna, str. 28.
2. Diary Uffz. Heinrich V, 27. april, BZG-S
3. Peterson, razgovor, 9. juli 2000.
4. Bezeler, razgovor, 7. juli 2000.
5. TsAMO 233/2374/93, str. 747.
6. Anonimna, str. 29.
7. Rocolle, 1954, str. 73.
8. Toscano-Korvin, dnevnik u pismima, 7. juli, BZG-S.
9. BA-MA MSgi/ 976, str. 28.
10. Pjotr Mitrofanovič Sebeljev, citirano u *Шиндель* (ed.), str. 161.
11. Johanes Štajnhof, citirano u Steinhoff et al. (eds.), str. 245.
12. TsAMO 233/ 2374/194, str. 78.
13. Николай Васильев, 'Красный цвет победы', u *Всем смертям назло*, Москва, 2000.
14. SHAT 7P 163
15. TsAMO 233/2374/194, str. 78.
16. Razgovor s anonimnim sagovornikom, 5. novembar 1999.
17. А. Лучинский, 'На Берлин!', *ViZh*, No. 5, May 1965.
18. Eva Reuss u Schwerin, str. 166.
19. RGALI 1710/3/51, str. 241.
20. Grosmanova zbirka, RGALI 1710/3/51, str. 240.
21. BA-MA MSgi/976, str. 25.
22. BA-MA MSgi/976, p. 25
23. Konev, str. 236.
24. RGALI 1710/3/51, str. 240.
25. BA-MA MSg2/1283, str. 22.
26. AGMPG II. Abt., Rep. iA, A2. IA 9/-Havemann
27. Rocolle, 1992, str. 108-109.
28. Marianne Reinold, u Bollmann et al, str. 67.
29. Vidi i Naimark, str. 82.
30. TsAMO 233/2374/93, str. 706.

31. TsAMO 233/2374/93, str. 650.
32. Anonimna, str. 49.

22. BORBE U ŠUMI

1. Peter Retih, dnevnik, Rajheltmovi papiri.
2. Rut Švarc, citirano u Ramm, 1994, str. 231.
3. *Beelitzer Heimatverein*, str. 18.
4. Peter Retih, dnevnik, Rajheltmova zbirka
5. Konev, str. 181, Erickson, str. 592.
6. NA RG 338 R-79, str. 59.
7. Citirano u NA RG 338 R-79, str. 14.
8. NA RG 338 R-79, str. 19.
9. TsAMO 684/ 492483/1
10. А. Лучинский, 'На Берлин!', *ViZh*, No. 5, May 1965.
11. NA RG 338 R-79, str. 37-38.
12. TsAMO 236/2675/267, str. 186.
13. Lindner, razgovor, 10. oktobar 2001.
14. А. Лучинский, 'На Берлин!', *ViZh*, No. 5, May 1965.
15. Konev, str. 182.
16. Baumgart, citirano u Ramm, 1994, str. 70.
17. TsAMO 236/2675/267, str. 189.
18. Bul, razgovor, 10. oktobar 2001.
19. Jirgs, dnevnik (sećanje na 8. maj), citirano u Ramm, 1994, str. 159-160.
20. Citirano u Ramm, 1995, str. 25.
21. Klajnt, citirano u Ramm, 1994, str. 306.
22. К. М. Симонов, beležnica br. 9, RGALL, 1814/4/8, str. 80.
23. TsAMO 233/2374/194, str. 76.
24. Konev, str. 181-182.
25. Eismann, BA-MA MSgi/976, str. 138.
26. BA-MA MSgi/976, str. 143.
27. BA-MA MSgi/976, str. 143.

23. IZDAJA VOLJE

1. А. Лучинский, 'На Берлин!', *ViZh*, No. 5, May 1965.
2. В. С. Антонов, *Последние дни войны*, *ViZh*, br. 7, juli 1987, i TsAMO 301sd/ 29SS14/1, str 158.
3. Citirno u Šulc-Nojman, str. 178.

4. 26. april, 04.08 hours, GARF 9401/2/102, str. 13-17.
5. 26. april, NA RG218 JCS Box 15 File 94
6. GARF 9401/2/97, str. 32-48.
7. Frajtag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktobar 1999.
8. Citirano u Trevor-Roper, str. 152.
9. *Ibid*, str. 156-157.
10. Gun, str. 273.
11. Vidi Peter Norden, *Salon Kitty*, 1970, i dokumentarni film *Meine Oma hatte einen Nazi-Puff* (red. Rosa von Praunheim) o Kitinom unuku Johenu Mateju.
12. TsAMO 233/2374/194, str. 83
13. Rocolle, 1954, str. 69.
14. Kločkov, razgovor, 25. juli 2000.
15. Шатилов, Николай, 'У стен Рейхстага', u *Всем смертям назло*, Москва, 2000.
16. Sulhanišvili, razgovor, 10. februar 2001.
17. TsAMO 233/2374/194, str. 78.
18. Неустроев, С. А, 'Штурм Рейхстага', *ViZh*, No. 5, May 1960, str. 42-45.
19. Beljajev, razgovor, 25. juli. 2000.
20. Citirano u *Шиндель* (ed.), str. 151.
21. GARF 9401/ 2/97, str. 32-48.
22. 29. april, TsAMO 233/2356/5804, str. 147.
23. Frajtag fon Loringhofen, razgovor, 4. oktobar 1999.
24. *Ibid*.
25. В. С. Антонов, *Последние дни войны*, *ViZh*, br. 7, juli 1987.
26. BA-MA MSg2/1283, str. 30.
27. Citirano u Ramm, 1994, str. 106.
28. Bereznjak, citirano u *ibid*, str. 115.
29. Fene, razgovor, 19. maj 1999.
30. *Ibid*.
31. TsAMO 233/2374/92, str. 70.

24. FÜHRERDÄMMERUNG

1. Шатилов, Николай, 'У стен Рейхстага', u *Всем смертям назло*, Москва, 2000.
2. Vasily Subbotin, *How Wars End*, str. 131.
3. Kardorff, str. 175.

4. Неустроев, С. А, 'Штурм Рейхстага', *ViZh*, No. 5, May 1960, str. 42-45.
5. BA-MA MSg2/3448, str. 10.
6. Miš, razgovor, 8 juli 2000.
7. Ржевская, 1986, str. 44.
8. Vidi R.W. Leon, *The Making of an Intelligence Officer*, London, 1994.
9. Sereny, str. 538.
10. RGVA-SA 1355/1/1, str. 18.
11. Protokol SMERŠ-a o istrazi, Vadis Beriji, 7. maj, GARF 9401/2/96, str. 175-82.
12. *Ibid.*
13. Sereny, str. 539, i Miš, razgovor, 8. juli 2000.
14. Miš, razgovor, 8. juli 2000.
15. Ржевская, 1986, str. 36.
16. *Ibid*, str. 31.
17. Vadis Berji, 7. maj, GARF 9401/2/ 96, str. 175-182.
18. TsAMO 236/2675/149, str. 274.
19. Narednik Martin Klajnt, 30 april, citirano u Ramm, 1994, str. 309.
20. Ржевская, 1986, str. 31.
21. Trumanova zbirka, citirano u Martin Gilbert, *The Day the War Ended*, London, 1995, str. 41.
22. NA 740.0011 EW/4-2445
23. NA RG 338 R-79, p. ii
24. Kločkov, razgovor, 25. juli 2000.
25. Beljajev, razgovor, 25. juli 2000.
26. Kločkov, razgovor, 25. juli 2000.
27. Vajs, citirano u Ramm, 1994, str. 120.
28. Vishnevsky, 'Berlin Diary', u Sevruk (ed.), str. 162-193.
29. Жуков, IV, str. 269-270.

25. RAJHSKANCELARIJA I RAJHSTAG

1. BA-MA MSg2/3448, str. 15.
2. BA-MA MSg2/1283, str. 32.
3. Karen Meyer, str. 47-83.
4. Amt fur die Erfassung der Kriegsofper, 28 July 1947. Zahvaljujem i Ditmaru Arnoldu na komentarima o raspravi.
5. Beljajev, razgovor, 25. juli 2000.
6. Kločkov, razgovor, 25 juli. 2000.
7. TsAMO 233/2374/93, str. 458-459.

8. Gal, razgovor, 2. novembar 1999.
9. Bretšnajderov iskaz, stalna postavka, tvrđava Špandau.
10. Operation Dragon's Return, STIB, 28. januar 1954, PRO DEFE 21/42, str. 4.
11. TsAMO 236/2675/149, str. 276.
12. NA RG 338 R-79, str. 49.
13. Horst Haufschildt, citirano u Ramm, 1994, str. 291.
14. *Ibid.*, str. 150.
15. Rajhelm, razgovor, 5. oktobar 1999.
16. BA-MA MSg2/1283, str. 34.
17. Vadis Beriji, 7. maj, GARF 9401/2/ 96, str. 175-182.
18. *Ibid.*
19. Trevor-Roper, str. 188.
20. Жуков, IV, str. 272.
21. Le Tissier, 1999, str. 186.
22. Bajer, razgovor, 9. oktobar 2001.
23. Leve, razgovor, 9. oktobar 2001.
24. Жуков, IV, str. 272.
25. Bajer, razgovor, 9. oktobar 2001.

26. KRAJ BITKE

1. Rürup (ed.), 1997, str. 184.
2. Prinz- Albrecht-Gelände, stalna postavka.
3. В. С. Антонов, *Последние дни войны*, ViZh, br. 7, juli 1987.
4. Musmanno, str. 39.
5. Lotar Ril, citirano u Steinhoff et al. (eds.), str. 434.
6. Ржевская, 1986, p. 212
7. Ржевская, 2000, str. 286.
8. Sulhanišvili, razgovor, 12. Oktobar. 2000.
9. *Ibid.*
10. Vadis Beriji, 7. maj, GARF 9401/2/ 96, str. 175-82
11. Ржевская, 2000, str. 295.
12. Жуков, IV, str. 275.
13. Erna Flegel, saslušanje u OSS, 23. novembar.
14. Rževska, razgovor, 28. oktobar 2001.
15. TsAMO 233/ 2374/93, str. 458-459.
16. K. M. Simonov, beležnica br 9, RGALI 1814/4/8
17. Vidi GARF 9401/2/95, str. 57-62,92-96.
18. Berija Staljinu, 20. novembar, GARF 9401/2/100, str. 492.

19. Beljajev, razgovor, 25. juli 2000.
20. RGALI 1710/3/51, str. 240.
21. RGALI 1710/3/51, str. 242.
22. RGALI 1710/3/51, str. 245.
23. RGALI 1710/3/51, str. 243.
24. RGALI 1710/3/51, str. 244.
25. Genšer, razgovor, 4. septembar 2000.
26. Peter Retih, dnevnik, 3. maj, Rajhelnova zbirka.
27. Edelsheim, BA-MA MSgi/236, i Reichhelm, NA RG 338 B-606.
28. Robert Ohlendorf, citirano u Ramm, 1994, str. 174.
29. NA RG 338 R-79, str. 58.
30. Genšer, razgovor, 4. septembar 2000.
31. Herbert Fuchs, citirano u Ramm, 1994, str. 256.
32. Rajhelm, razgovor, 5. oktobar 1999.
33. Humbolt, razgovor, 11. oktobar 1999.
34. Ржевская, 2000, str. 277.
35. Rževska, razgovor, 28. oktobar 2001.
36. Ajzenhauer Antonovu, 10. maj, NA RG334/Entry 309/B0X 2.
37. Bradley, str. 551.
38. Jaščekin, izveštaj za GLAV- PURKKA, RGASPI 17/125/310.
39. Konev, str. 230.
40. Ajzenhauer Antonovu, 8. maj, NA RG334/Entry 309/B0X 2.
41. Юрий Грибов, 'Играл нам в Бранденбурге граммофон...', *Строки с великой войны, Москва, 2000.*
42. Inozemtsev, str. 206.
43. K. M. Simonov Diary, beležnica br. 9, RGALI, 1814/4/8.
44. TsAMO 233/2356/5804, str. 155-156.
45. K. M. Simonov Diary, beležnica br. 9, RGALI, 1814/4/8.

27. VAE VICTIS!

1. GARF 9401/ 2/96, str. 15.
2. RGVA 32925/1/100, p. 293.
3. Vidi PRO DEFE 41/116, i Counter Intelligence Corps NA 319/22/ XE169886 i NA 319/22/XE 257685.
4. Fedosejev, beleške.
5. Izveštaj, 2e Bureau, 21 april, SHAT 7 P 128.
6. RGALI 1710/3/51, str. 241.
7. Abakumov Staljinu, 10. januar 1948, 'Портреты без ретуши', Военные архивы России, No. 1, 1993, str. 189.

8. K. M. Simonov, dnevnik, beležnica br. 8, RGALI 1814/4/7.
9. Toscano-Korvin, dnevnik u pismima, 7 juli, BZG-S.
10. RGVA 32925/i/i2i, pp. 61, 93
11. Marfi ministarstvu inostranih poslova, NA 740.0011 EW/4-2445.
12. NA 740.0011 EW5-145.
13. Zbarsky, str. 134.
14. Kardorff, str. 358, i Levin, razgovor, 14. oktobar 1999.
15. Dr Gerhard Reichling, and „Charite“ and „Kaiserin Auguste Victoria“, citirano u Sander and Johr, str. 54, 59.
16. Kardorff, str. 358.
17. Irene Burchert, citirano u Owings, str. 147.
18. Juliane Hartmann, citirano u Steinhoff et al. (eds.), str. 455.
19. Anonimna, str. 102.
20. Hanna Gerlitz, citirano u Steinhoff et al. (eds.), str. 459.
21. Vidi Frank Biess, 'The Protracted War', GHI Bulletin, No. 28 (Spring 2001).
22. Kardorff, str. 358.
23. Anonimna, str. 202.
24. Regina Frankenfeld, citirano u Owings, str. 405.
25. Anonimna, str. 66.
26. Toscano-Korvin, dnevnik u pismima, 7 juli, BZG-S.
27. 16 June, RGVA 32925/1/121, str. 82.
28. 29. maj, RGVA 32925/1/ 116, str. 428.
29. 14 April, TsAMO 372/6570/ 68, str. 17-20.
30. Sander and Johr, str. 17.
31. 26 April, TsAMO 233/2374/92, str. 240.
32. RGVA 32925/1/100, str. 296.
33. RGALI 1710/3/51, str. 244.
34. RGVA 32925/1/297, str. 30-31.
35. 5. oktobar, RGASPI 17/125/316, str. 81.
36. Kardorff, str. 364.
37. Verner, razgovor, 15. oktobar 1999.
38. Naimark, str. 93.
39. OMGUS, NA, RG260 A2 Bi C3 Box 363.
40. Kardorff, str. 341.
41. Leve, razgovor, 10. oktobar 2001.
42. Zbarsky, str. 129.
43. Berija Staljinu, GARF 9401/2/95, str. 395-399.
44. Mereško, razgovor, 10. novembar 1999.

45. RGVA 32925/1/121, str. 89.
46. 7. maj, RGVA 32925/1/121, str. 41.
47. RGVA 38680/1/4, str. 43.
48. Bajer, razgovor, 9. oktobar 2001.
49. Leve, razgovor, 9. oktobar 2001.
50. Bajer, razgovor, 9. oktobar 2001.
51. Wolf, razgovor, 14. juli 2000.
52. Wolf, str. 47.
53. Wolf, str. 33.
54. Wolf, razgovor, 14. juli 2000.
55. Beria, str. 88.
56. Wolf, razgovor, 14. juli 2000.
57. *Ibid.*
58. Kardorff, str. 356.
59. LA-B 3928.
60. 'Zeitung in der Zeitung', *Freie Welt*, juli 1975, BA-MA MSg2/3626.
61. Berija Staljinu, GARF 9401/2/95, str. 374.
62. GARF 9401/2/96, str. 343-344.
63. Caritas, izveštaj, NA RG 260 OMGUS, Stack 390 41/7/5-6
64. Berija Staljinu, 22 juni, GARF 9401/2/97, str. 8-10.

28. ČOVEK NA BELOM KONJU

1. Citirano u Сенявская, 1995, str. 191.
2. TsAMO 372/ 6570/78, str. 30-32.
3. TsAMO 233/2374/92, str. 288.
4. Kubasov, razgovor, 27. oktobar 2001.
5. RGVA 38686/1/26, str. 36.
6. RGVA 32925/1/297, str. 28.
7. GARF 9401/1a/165, str. 181-183.
8. VOV IV, str. 191, n. 59, i 193, n. 65.
9. Bezborodova, str. 15.
10. V. Kardin, citirano u Сенявская, 2000, str. 95.
11. 12. juli, pismo Jevreja iz Rubovka u Altaju predsedniku Saveta za nacionalnosti SSSR-a, RGASPI 17/125/310, str. 47.
12. RGASPI 17/125/310, str. 50.
13. Citirano u Werth, str. 1.001-1.002.
14. TsAMO 233/2374/194, str. 83.
15. 'Zeitung in der Zeitung', *Freie Welt*, juli 1975, BA-MA MSg2/3626.
16. Ржевская, 2000, str. 292, 301.

17. Жуков, IV, str. 297-298.
18. BA-MA MSg2/3626 str. 428.
19. Kazakova, razgovor, 6. novembar 1999.
20. Blumentrit, saslušanje, NA RG 338B-338.
21. 7 maj, NA 740.0011 EW/5-1045.
22. Izveštaj, SHAEF Psychological Warfare Division report, Marfi pro-
sldio ministarstvu inostranih poslova, NA 740.0011 EW/4-2445.

Odabrana bibliografija

- Alanbrooke, Field Marshal Lord, *War Diaries 1939-1945*, London, 2001.
- Albrecht, Günter, and Hartwig, Wolfgang (eds.), *Arzte: Erinnerungen, Erlebnisse, Bekentnisse*, Berlin (East), 1982.
- Altner, Helmut, *Berlin Dance of Death*, Staplehurst (UK), 2002.
- Ambrose, Stephen, *Eisenhower and Berlin: The Decision to Halt at the Elbe*, New York, 1967.
- Andreas-Friedrich, Ruth, *Der Schattenmann: Tagebuchaufzeichnungen 1938-1945*, Frankfurt am Main, 1983.
- *Schauplatz Berlin: Tagebuchaufzeichnungen 1945-1948*, Frankfurt am Main, 1984.
- Annan, Noel, *Changing Enemies: The Defeat and Regeneration of Germany*, London, 1995.
- Anonymus, *A Woman in Berlin*, London, 1955.
- Антонов, В. С, *Последние дни войны*, *ViZh*, br. 7, juli 1987.
- Arnold, Dietmar, 'Die Flutung des Berliner S-Bahn Tunnels in den letzten Kriegstagen', in *Nord-Sud-Bahn: Vom Geistertunnel zur City-S-Bahn*, Berlin, 1999.
- Babadshanjian, A, *Hauptstoßkraft*, Berlin (East), 1981.
- Bacon, Edwin, *The Gulag at War: Stalin's Forced Labour System in the Light of the Archives*, London, 1994.

- Bark, D. and Gress, D, *A History of West Germany: From Shadow to Substance, 1945-1963*, Oxford, 1989.
- Bauer, Frank, Pfundt, Karen, and Le Tissier, Tony, *Der Totenkampf der Reichshauptstadt, Berlin*, 1994.
- Bauer, Magna E, *Ninth Army's Last Attack and Surrender*, Washington, DC, 1956.
- Beelitzer Heimatverein, *Um Beelitz harter Kampf*, Potsdam, 1999.
- Behrmann, Jorn, 'Grundlage Forschung im totalitären Staat', in Martin Stohr (ed.), *Von der Verführbarkeit der Naturwissenschaft*, Frankfurt am Main, 1986.
- Below, Nicolaus von, *Als Hitlers Adjutant, 1937-1945*, Mainz, 1980.
- Berezhkov, V, *History in the Making*, Moscow, 1982.
- *At Stalin's Side*, New York, 1994.
- Beria, Sergo, *Beria, My Father: Inside Stalin's Kremlin*, London, 2001
- Bernadotte, Count Folke, *The Curtain Falls*, New York, 1945.
- Bezborodova, Irina, *Generäle des Dritten Reiches in sowjetischer Hand, 1943-1956*, Graz/Moscow, 1998.
- Bezymenski, Lev, *Der Tod des Adolf Hitler: Unbekannte Dokumente aus Moskauer Archiven*, Hamburg, 1968.
- Bokov, F. M., 'Наступление 5-й Ударной Армии с Магнушевсково Плацдарма', *ViZh*, No. 1, 1974.
- *Frühjahr des Sieges und der Befreiung*, Berlin (East), 1979.
- Boldt, Gerhard, *Die Letzten Tage der Reichskanzlei*, Hamburg, 1947.
- Bollmann, Erika, Baier, Eva, Fortsmann, Walther, and Reinold, Marianne, *Erinnerungen und Tatsachen — Die Kaiser-Wilhelm-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften Göttingen-Berlin*, Stuttgart, 1956.
- Бордзиловский, Е, 'Участие 1-й армии Войска Польского в Берлинской операции', *ViZh*, No. 10, October 1963.
- Boree, Karl Friedrich, *Fruhling 45. Chronik etner Berliner Familie*, Darmstadt, 1954.
- Borkowski, Dieter, *Wer weiß, ob wir uns wiedersehen. Erinnerung an eine Berliner Jugend*, Berlin, 1991.
- Boveri, Margret, *Tag des Überlebens - Berlin 1945*, Munich, 1968.

- Bower, Tom, *The Paperclip Conspiracy*, London, 1987.
- Bradley, Omar, *A Soldier's Story*, London, 1951.
- Breloer, Heinrich, *Geheime Welten*, Frankfurt am Main, 1999.
- Bruyn, Gunter de, *Zmschenbilanz. Eine Jugend in Berlin*, Frankfurt am Main, 1991.
- Burkert, Hans-Norbert, and Matušek, Klaus, *Zerstört - Besiegt - Befreit. Kampf um Berlin bis zur Kapitulation*, Berlin (West), 1985.
- Burleigh, Michael, *Germany Turns Eastwards: A study of Ostforschung in the Third Reich*, Cambridge, 1988
- *The Third Reich: A New History*, London, 2000.
- Busse, Theodor, 'Die letzte Schlacht der 9. Armee', *Wehrwissenschaftliche Rundschau*, 1954.
- Chaney, O. P, *Zhukov*, Norman, Oklahoma, 1996.
- Чинарян, Иван, 'Мой месяц май', и *Строки с великой войны*, Москва, 2000.
- Chuikov, Vasily, *The End of the Third Reich*, London, 1967.
- Davies, Norman, *White Eagle, Red Star*, London, 1972.
- *God's Playground: A History of Poland*, tom 2, London, 1981.
- Deane, J. R., *The Strange Alliance*, London, 1947.
- Delpla, François, *Hitler*, Paris, 1999.
- Deutschkron, Inge, *Ich trug den gelben Stern*, Cologne, 1978.
- Diem, Liselotte, *Fliehen oder bleiben? Dramatisches Kriegsertde in Berlin*, Freiburg, 1982.
- Dinter, Andreas, *Berlin in Trümmern*, Berlin, 1999.
- Djilas, M, *Conversations with Stalin*, New York, 1962.
- Doenitz, Admiral Karl, *Memoirs*, Cleveland, 1958.
- Doernberg, Stefan, *Befreiung 1945- Ein Augenzeugenbericht*, Berlin (East), 1975.
- Domarus, M, *Reden und Proklamationen, 1932-1945*, tom II, Wurzburg, 1962.
- Donhoff, Marion Graf, *Namen die keiner mehr nennt*, Munich, 1964.

Dragunsky, David, *A Soldier's Life*, Moscow, 1977.

Duffy, C, *Red Storm on the Reich*, London, 1993.

Ehrenburg, Ilya, *The War 1941—1945*, New York, 1964.

Eisenhower, Dwight, *Crusade in Europe*, New York, 1948.

Elliott, W. A, *Esprit de Corps*, Norwich, 1996.

Erickson, John, *The Road to Berlin*, London, 1999.

Файзулин, А. and Добровольский, П, 'Встреча на Эльбе', *ViZh*, No. 4, April 1979, str. 51-53.

Feis, Herbert, *The Atomic Bomb and the End of World War II*, Princeton, 1966.

Fest, Joachim, *The Face of the Third Reich*, London, 1988.

Feuersenger, Marianne, *Mein Kriegstagebuch: Zwischen Führerhauptquartier und Berliner Wirklichkeit*, Freiburg, 1982.

Findahl, Theo, *Letzter Akt – Berlin 1939—1945*, Hamburg, 1946.

Foerster, Roland G. (ed.), *Seelower Höhen 1945*, Hamburg, 1998.

Frohlich, S, *General Vlasov, Russen und Deutsche zwischen Hitler und Stalin*, Cologne, 1978.

Gall, Vladimir, *Mein Weg nach Halle*, Berlin (East), 1988

Garayev, M, 'Georgi Zhukov: Life and Work After the War', u *Военная мысль*, том 6 No. 4, 1997.

Gehlen, Reinhard, *The Gehlen Memoirs*, London, 1972.

Gellately, Robert, *Backing Hitler: Consent and Coercion in Nazi Germany*, Oxford, 2001.

Gilbert, Martin, *Road to Victory*, London, 1986.

Glantz, David (ed.), *Art of War Symposium. From the Vistula to the Oder: Soviet Offensive Operations - October 1944–March 1945*, US Army War College, 1986.

Glantz, David, and House, Jonathan, *When Titans Clashed*, Kansas, 1995.

Glenn Gray, J, *The Warriors: Reflections on Men in Battle*, New York, 1970.

Goldhagen, Daniel, *Hitler's Willing Executioners: Ordinary*

- Germans and the Holocaust, New York, 1996.
- Gosztony, Peter, *Der Kampf um Berlin 1945*, in *Augenzeugenberichten*, Düsseldorf, 1970
- Грибов, Юрий, 'Играл нам в Бранденбурге граммофон...', и *Строки с великой войны*, Москва, 2000.
- Gross, Leonard, *The Last Jews in Berlin*, New York, 1982.
- Guderian, Heinz, *Panzer Leader*, New York, 1952.
- Gun, Nevin E, *Eva Braun: Hitler's Mistress*, London, 1969.
- Henning, Eckhart, and Kazemi, Marion, *Veröffentlichungen aus dem Archiv zur Geschichte der Max-Planck-Gesellschaft*, tom I, Berlin (West), 1988.
- Herbert, Ulrich, *Hitler's Foreign Workers*, Cambridge, 1997.
- Hirschfeld, Gerhard, and Renz, Irina, *Besiegt und Befreit, Stimmen vom Kriegsende 1945*, Gerlingen, 1995.
- Иноземцев, Н, *Цена победы в той самой войне*, Москва, 1995.
- Irving, David, *Adolf Hitler: The Medical Diaries – the Private Diaries of Dr Theo Morell*, London, 1983.
- Исаев, С. И, 'Вехи фронтового пути', *ViZh*, No. 10, October 1991, стр. 22-25.
- Italiander, Rolf, Bauer, Arnold, and Krafft, Herbert, *Berlins Stunde Null*, Düsseldorf, 1979.
- Joachimsthaler, A, *The Last Days of Hitler*, London, 1996.
- Joachimsthaler, A. (ed.), *Er war mein chef, ans dem Nachlass der Sekretärin von Adolf Hitler*, Christa Schroeder, Munich, 1985.
- Kardorff, Ursula von, *Berliner Aufzeichnungen, 1942 bis 1945*, Munich, 1997.
- Kaskewitsch, Emanuel, *Frühling an der Oder*, Berlin (East), 1953.
- Kee, Robert, *A Crowd is Not Company*, London, 2000.
- Kehlenbeck, Paul, *Schicksal Elbe. Im Zweifrontenkrieg 1945 zwischen Heide, Harz und Havelland. Ein Bericht nach alten Tagebüchern*, Frankfurt am Main, 1993.

- Keiderling, Gerhard, *Gruppe Ulbricht in Berlin*, Berlin, 1993.
- ‘Als Befreier unsere Herzen zerbrachen: Zu den Übergriffen der Sowjetarmee in *Berlin 1945*’, *Deutschland Archiv*, 28, 1995.
- Keitel, Wilhelm, *The Memoirs of Field Marshal Keitel*, London, 1965.
- Kempka, Erich, *Die letzten Tage mit Adolf Hitler, Preussich-Oderland*, 1976.
- Kershaw, Ian, *The Hitler Myth: Image and Reality in the Third Reich*, Oxford, 1989.
- *The Nazi Dictatorship: Problems and Perspectives of Interpretation*, London, 1993.
- *Hitler: 1889-1936, Hubris*, London, 1998.
- *Hitler: 1936-1945, Nemesis*, London, 2000.
- Kershaw, Ian, and Lewin, Moshe (eds.), *Stalinism and Nazism: Dictatorships in Comparison*, Cambridge, 1998.
- Киреев, Н., ‘Применение танковых армий в Висло-Одерско операции’, *ViZh*, No. 1, 1985.
- Kleine, Helmut, and Stimpel, Hans-Martin, *Junge Soldaten in der Mark Brandenburg 1945 – Rückerrerinnerungen nach einem halben Jahrhundert*, 1995. (MGFA)
- Klemperer, Victor, *To the Bitter End, 1942–1945*, London, 1999.
- Klimov, Gregory, *The Terror Machine: The Inside Story of the Soviet Administration in Germany*, London, 1953.
- Клочков, И. Ф., *Знамя победы над Рейхстагом*, Санкт Петербург, 2000.
- Knappe, Siegfried, *Soldat*, New York, 1993.
- Knef, Hildegard, *The Gift Horse: Report on a Life*, New York, 1971.
- Knight, Amy, *Beria: Stalin's First Lieutenant*, Princeton, NJ, 1993.
- Kon, Igor, *Sex and Russian Society*, Bloomington, Indiana, 1993.
- Kondaurov, I. A., ‘В 45-м мы сами искали противника’, в *Всем смертям назло*, Москва, 2000.
- Konev, I. S., *Year of Victory*, Moscow, 1984.
- Kopelev, Lev, *No Jail for Thought*, London, 1977.
- Кривошеев, Г. Ф. (ed.), *Гриф секретности снят: Потери Вооружённых Сил СССР в войнах, боевых действиях и военных конфликтах*, Москва, 1993.

- Krockow, Christian Graf von, *Die Stunde der Frauen*, Munich, 1999.
- Kronika, Jacob, *Der Untergang Berlins*, Hamburg, 1946.
- Кузнецов, В. Г. и Медлинский, В. П., 'Агония', *ViZh*, No. 6-7, June-July 1992.
- Ladd, Brian, *The Ghosts of Berlin*, Chicago, 1997
- Lakowski, R., Seelow 1945, *Die Entscheidungsschlacht an der Oder*, Berlin, 1999
- Lakowski, R., and Dorst, K, *Berlin - Friihjahr 1945*, Berlin (East), 1975
- Lane, Anne, and Temperley, Howard (eds.), *The Rise and Fall of the Grand Alliance, 1941-1945*, London, 1995.
- Lange, Horst, in: H. D. Schafer (ed.), *Tagebiicher aus dem Zweiten Weltkrieg*, Mainz, 1979.
- Laufer, Jochen, "'Genossen, wie ist das Gesamtbild?' Ackermann, Ulbricht und Sobotka in Moskau im Juni 1945', *Deutschland Archiv*, 29, 1996.
- Lehndorf, Hans Graf von, *Ostpreufisches Tagebuch — Aufzeichnungen eines Arztes aus den Jahren 1945—1947*, Munich, 1999.
- Lemmer, Ernst, *Manches war doch anders: Erinnerungen eines deutschen Demokraten*, Frankfurt am Main, 1968.
- Leon, R. W., *The Making of an Intelligence Officer*, London, 1994.
- Leonhard, Wolfgang, *Child of the Revolution*, London, 1956.
- Le Tissier, T, *Zhukov at the Oder: The Decisive Battle for Berlin*, London, 1996.
- *Race for the Reichstag*, London, 1999.
 - *With Our Backs to Berlin*, Stroud, 2001.
- Liddell-Hart, Basil, *The Other Side of the Hill*, London, 1948.
- Лучинский А, 'На Берлин!', *ViZh*, No. 5, May 1965.
- Luck, Hans von, *Panzer Commander: The Memoirs of Colonel Hans von Luck*, New York, 1989.
- Lumans, Valdis, *Himmler's Auxiliaries: The Volksdeutsche Mittelstelle and the German National Minorities of Europe 1933-1945*, London, 1992.

- Mabire, Jean, *La Division Nordland*, Paris, 1982.
– *Mourir a Berlin*, Paris, 1995.
- Machtan, Lothar, *The Hidden Hitler*, London, 2001.
- MacKinnon, Marianne, *The Naked Years*, London, 1987.
- Mackintosh, Malcolm, *Juggernaut: The Russian Forces, 1918-1996*, London, 1967.
- Maiziere, Ulrich de, *In der Pflicht*, Bonn, 1989.
- Макаревичский, В, '17-я моторинжинерная бригада в Берлинской операции', *ViZh*, No. 4, April 1976.
- Meinecke, Friedrich, *Die deutsche Katastrophe*, Wiesbaden, 1947.
- Menzel, Matthias, *Die Stadt ohne Tod. Berliner Tagebuch 1943-1945*, Berlin, 1946.
- Merridale, Catherine, *Night of Stone*, London, 2000.
- Messerschmidt, Manfred, Was damals Recht war... Nationalsozialistische-Militar-und Straßjustiz itn Vernichtungskrieg, Essen, 1996.
- Meyer, Karen, 'Die Flutung des Berliner S-Bahn Tunnels in den letzten Kriegstagen', u *Berliner S-Bahn-Museum*, Nord-Süd-Bahn, Berlin, 1999.
- Meyer, Sibylle, and Schulze, Eva, Wie wir das alles geschafft haben. Alleinstehende Frauen berichten über ihr Leben nach 1945, Munich, 1984.
- Морозов, Борис, 'Мгновление войны', Строки с великой войны, Москва, 2000.
- Murphy, David, Kondrashev, Sergei, and Bailey, George, *Battleground Berlin*, London, 1987.
- Murphy, Robert, *Diplomat among Warriors*, New York, 1964.
- Musmanno, Michael A, *Ten Days to Die*, New York, 1950.
- Naimark, Norman, *The Russians in Germany: A History of the Soviet Zone of Occupation, 1945—1949*, Cambridge, Mass, 1995.
- Неустроев, С. А, 'Штурм Рейхстага', *ViZh*, No. 5, May 1960, str. 42-45.
- Noakes, Jeremy (ed.), *Nazism 1919-1945: A Documentary Reader*, tom IV, Exeter, 1998.

- Oven, Wilfred von, *Mit Goebbels bis zum Ende*, tom II, Buenos Aires, 1950.
- Overy, Richard, *Why the Allies Won*, London, 1995.
– *Russia's War*, London, 1998.
- Owings, Alison, *Frauen: German Women Recall the Third Reich*, London, 1993.
- Padfield, P, *Himmler: Reichsfuhrer SS*, London, 1990.
- Передельский Г. и Хорошилов Г, 'Артиллерия в сражениях от Вислы до Одера', *ViZh*, No. 1, 1985.
- Petrova, Ada, and Watson, Peter, *The Death of Hitler*, London, 1995.
- Pogue, Forrest C, 'The Decision to Halt on the Elbe, 1945', u Greenfield Kent (ed.), *Command Decisions*, London, 1960.
- Полян, Павел, 'Вестарбайтеры: Интернированные немцы на советских стройках', *Rodina*, No. 9, 1999.
- Приказы Верховного Главнокомандующего в период Великой Отечественной войны Советского Союза, Москва, 1975.
- Раманичев, Н. М, 'Из опыта перегруппировки армий при подготовке Берлинской операции', *ViZh*, No. 8, 1979.
- Ramm, Gerald, *Ein unbekannter Kamerad. Deutsche Kriegsgraberstätten zmschen Oderbruch und Spree*, Woltersdorf, 1993
– *Gott mit uns - Kriegererlebnisse aus Brandenburg und Berlin*, Woltersdorf, 1994
– *Halbe - Bericht iiber einen Friedhof* Woltersdorf, 1995.
- Rein, Heinz, *Finale Berlin*, Frankfurt am Main, 1981.
- Richie, Alexandra, *Faust's Metropolis*, London, 1998.
- Rocolle, Pierre, *Gotterdammerung – La Prise de Berlin*, Indo-China, 1954.
– *Le sac de Berlin, avril—mai 1945*, Paris, 1992.
- Рокоссовский, К. К, *Солдатский долг*, Москва, 1968.
- Rubenstein, Joshua, *Tangled Loyalties: The Life and Times of Ilya Ehrenburg*, New York, 1996.
- Ruhl, Klaus-Jorg (ed.), *Unsere verlorenen Jahre – Frauenalltag in Kriegs-und-Nachkriegszeit, 1939-1949*, Darmstadt, 1985.

- Runov, Boris Alexandrovich, 'Знание немецкого помогло взять в плен сотни шесть немцев', и *Всем смертям назло*, Москва, 2000.
- Rürup, Reinhard (ed.), *Berlin 1945. Eine Dokumentation*, Berlin, 1995.
- Topographie des Terrors, Gestapo, SS und Reichssicherheitshauptamt auf dem Prinz-Albrecht-Gelände', Berlin, 1997.
- Российская Федерация, *Великая Отечественная война*, том III i IV, Москва, 1999.
- Ryan, Cornelius, *The Last Battle*, London, 1966.
- Rzheshesky, O. A, 'The Race for Berlin', *Journal of Slavic Military Studies*, 8, September 1995.
- 'Der Wettlauf nach Berlin - Ein dokumentarischer Überblick', u Foerster, *Seelower Hohen 1945*.
- Ржевская, Елена Моисеевна, *Берлин, май 1945*, Moscow, 1986.
- *Вечерний разговор*, Санкт Петербург, 2001.
- Sajer, Guy, *The Forgotten Soldier*, London, 1997.
- Samuel, Wolfgang, *German Boy*, London, 2002.
- Sander, Helke, and Johr, Barbara (eds), *Befreier und Befreite. Krieg, Vergewaltigungen, Kinder*, Munich, 1992.
- Schafer, Hans Dieter, *Berlin im Zweiten Weltkrieg, Der Untergang der Reichshauptstadt in Augenzeugenberichten*, Munich, 1985.
- Scheel, Klaus (ed.), *Die Befreiung Berlins 1945*, Berlin (East), 1985.
- Schenk, Ernst-Günther, *Ich sah Berlin sterben. Als Arzt in der Reichskanzlei*, Herford, 1970.
- Schmitz-Berning, Cornelia, *Vokabular des Nationalsozialismus*, Berlin, 1998.
- Shultz-Naumann, Joachim, *Die letzten dreißig Tage. Das Kriegstagebuch des OKW April-Mai 1945*, Munich, 1980.
- Schwarz, Hans, *Brennpunkt FHQ: Menschen und Maßstäbe im Führerhauptquartier*, Buenos Aires, 1950.
- Schwarzer, Alice, Marion Donhoff, *Ein widerständiges Leben*, Munich, 1997.
- Schwerin, Kerrin Grafyn, *Frauen im Krieg – Briefe, Dokumente, Aufzeichnungen*, Berlin, 1999.

- Seaton, A, *The Russo-German War 1941-1945*, New York, 1972.
- Сенявская, Елена, 1941-1945 Фронтовое поколение, Moscow, 1995.
- *Психология войны в XX веке*, Moscow, 2000.
- Sereny, Gitta, *Albert Speer: His Battle with Truth*, London, 1995.
- Sevruk, V. (ed.), *How Wars End: Eyewitness Accounts of the Fall of Berlin*, Moscow, 1969.
- Шатилов, Николай, 'У стен Рейхстага', и *Всем смертям назло*, Москва, 2000.
- Шатуновский, Илья, 'И останется добрый след', и *Всем смертям назло*, Москва, 2000.
- Chcheglov, Dmitry, 'Military Council Representative', in Sevruk (ed.), *How Wars End*
- Щербаков, В, 'Материальное обеспечение 4-й танковой армии в Висло-Одерской операции', *ViZh*, No. 6, 1979.
- Sherwood, Robert E, *The White House Papers of Harry L. Hopkins*, London, 1948.
- Шиндель, Александр Данилович (ed.), *По обе стороны фронта*, Москва, 1995.
- Shirer, William L, *End of a Berlin Diary*, New York, 1947.
- Shtemenko, S. M., *The Last Six Months*, New York, 1977.
- Shukman, Harold (ed.), *Stalin's Generals*, London, 1993.
- Синенко, И, 'Организация и ведение боя 164-м стрелковым полком за Батлов под Берлином', *ViZh*, No. 4, April 1976.
- Смирнов, Е, 'Действия 47. Гв. Т. Бр. в передовом отряде танкового корпуса', *ViZh*, No. 1, 1978.
- Solzhenitsyn, A, *The Gulag Archipelago*, tom I, New York, 1974.
- *Prussian Nights* (tr. Robert Conquest), New York, 1983.
- *Deux recits de guerre*, Paris, 2000.
- Союз ветеранов журналистики, 'Живая память': *Великая Отечественная*, том III, Москва, 1995.
- Spahr, W, Zhukov: *The Rise and Fall of a Great Captain*, Novato, Calif, 1993.
- Steinhoff, Johannes et al, *Voices from the Third Reich: An Oral History*, New York, 1994.

Studnitz, Hans-Georg von, *While Berlin Burns*, London, 1964.
Субботин, Василий, и Sevruc (ed.), *How Wars End*.

Terkel, Studs, *The Good War*, London, 2001.

Thorwald, Jiirgen, *Es begann an der Weichsel*, Stuttgart, 1950.

– *Das Ende an der Elbe*, Stuttgart, 1950.

Tieke, Wilhelm, *Das Ende zwischen Oder und Elbe – Der Kampf um Berlin 1945*, Stuttgart, 1981.

Trevor-Roper, Hugh, *The Last Days of Hitler*, London, 1995.

Цветаев, Е. Н. (ed.), *Жуков: Каким мы его помним*, Москва, 1988.

Tully, Andrew, *Berlin – the Story of a Battle*, New York, 1963.

Tumarkin, Nina, *The Living and the Dead: The Rise and Fall of the Cult of World War II in Russia*, New York, 1994

Васильев, Николай, ‘Красный цвет победы’, и *Всем смертям назло*, Москва, 2000.

Vermehren, Isa, *Reise durch den letzten Akt. Ein Bericht*, Hamburg, 1947.

Vishnevsky, Vsevolod, ‘Berlin Surrenders’, in Sevruc (ed.), *How Wars End*

Volkogonov, Dmitri, *Stalin – Triumph and Tragedy*, New York, 1991.

Warlimont, W, *Inside Hitler’s Headquarters, 1939-1945*, London, 1964.

Weidling, General Helmuth, *Der Endkampf in Berlin*, Potsdam, 1962.

Weltlinger, S, *Hast du es schon vergessen? Erlebnisberichte aus der Zeit der Verfolgung*, Berlin, 1960.

Werth, Alexander, *Russia at War*, London, 1964.

Wolf, Markus, *Spionagechef im geheimen Krieg*, Munich, 1997.

– *Die Kunst der Verstellung*, Berlin, 1998.

Zaloga, Steven J, *Target America – the Soviet Union and the Strategic Arms Race, 1945-1964*, Novato, Calif, 1992

- Zayas, Alfred M. de, *Nemesis at Potsdam: The Expulsion of the Germans from the East*, London, 1989
- Zbarsky, Ilya, and Hutchinson, Samuel, *Lenin's Embalmers*, London, 1998.
- Жуков, Г. К, *Воспоминания и размышления*, том IV, Москва, 1995.
- Ziemke, Earl, *The Battle for Berlin: End of the Third Reich*, London, 1969.
- *The Soviets' Lost Opportunity; Berlin in February 1945*, London, 1969.
- *The US Army in the Occupation of Germany 1944-1946*, Washington, DC, 1975.
- *Stalingrad to Berlin: The German Defeat in the East*, Washington, DC, 1987.

NOVINE I ČASOPISI

Der Angriff

Der Panzerbär

Freie Welt (DDR)

Исторический архив

Красная Звезда

Pravda